

Poglavlje 38

Γοργίου Ἑλένης ἐγκώμιον 11, 41

O tekstu

U ovom dijelu apologije mitske ljepotice Helene retor i sofist sa Sicilije dokazuje da je Helena samo *pretrpjela* nepravdu i sramotu; Paris, njezin otmičar, zgriješio je nakanom, kršenjem zakonitosti i djelom; Helena je zapravo žrtva. Na prigovor da je Helenin postupak skrivila riječ (λόγος), Gorgija odgovara prikazujući moć tog načina komunikacije i najvišeg oblika uporabe riječi – poezije.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Gorg. Helenae encomium Fr. 11.41

Εἰ δὲ βίαι ἠρπάσθη καὶ ἀνόμως ἐβιάσθη καὶ ἀδίκως ὑβρίσθη, δῆλον ὅτι ὁ (μὲν) ἀρπάσας ὡς ὑβρίσας ἠδίκησεν, ἡ δὲ ἀρπασθεῖσα ὡς ὑβρισθεῖσα ἐδυστύχησεν. ἄξιός οὖν ὁ μὲν ἐπιχειρήσας βάρβαρος βάρβαρον ἐπιχείρημα καὶ λόγῳ καὶ νόμῳ καὶ ἔργῳ, λόγῳ μὲν αἰτίας, νόμῳ δὲ ἀτιμίας, ἔργῳ δὲ ζημίας τυχεῖν· ἡ δὲ βιασθεῖσα καὶ τῆς πατρίδος στερηθεῖσα καὶ τῶν φίλων ὀρφανισθεῖσα πῶς οὐκ ἂν εἰκότως ἐλεηθεῖη μᾶλλον ἢ κακολογηθεῖη; ὁ μὲν γὰρ ἔδρασε δεινά, ἡ δὲ ἔπαθε· δίκαιον οὖν τὴν μὲν οἰκτῖραι, τὸν δὲ μισῆσαι.

εἰ δὲ λόγος ὁ πείσας καὶ τὴν ψυχὴν ἀπατήσας, οὐδὲ πρὸς τοῦτο χαλεπὸν ἀπολογήσασθαι καὶ τὴν αἰτίαν ἀπολύσασθαι ὧδε. λόγος δυνάστης μέγας ἐστίν, ὃς σμικροτάτῳ σώματι καὶ ἀφανεστάτῳ θειότατα ἔργα ἀποτελεῖ· δύναται γὰρ καὶ φόβον παῦσαι

καὶ λύπην ἀφελεῖν καὶ χαρὰν ἐνεργάσασθαι καὶ ἔλεον ἐπαυξῆσαι. ταῦτα δὲ ὡς οὕτως ἔχει δεῖξω· δεῖ δὲ καὶ δόξει δεῖξαι τοῖς ἀκούουσι· τὴν ποιήσιν ἅπασαν καὶ νομίζω καὶ ὀνομάζω λόγον ἔχοντα μέτρον· ἧς τοὺς ἀκούοντας εἰσηλθε καὶ φρίκη περίφοβος καὶ ἔλεος πολύδακρυς καὶ πόθος φιλοπενθής, ἐπ' ἄλλοτρίων τε πραγμάτων καὶ σωμάτων εὐτυχίαις καὶ δυσπραγίαις ἴδιόν τι πάθημα διὰ τῶν λόγων ἔπαθεν ἡ ψυχὴ.

Analiza i komentar

Εἰ δὲ

βίαι ἠρπάσθη
καὶ ἀνόμως ἐβιάσθη
καὶ ἀδίκως ὑβρίσθη,

δῆλον ὅτι

ὁ (μὲν) ἀρπάσας
ὡς ὑβρίσας

ἠδίκησεν,

ἡ δὲ ἀρπασθεῖσα
ὡς ὑβρισθεῖσα

ἐδυστύχησεν.

δὲ čestica povezuje rečenicu s prethodnom rečenicom: a...

Εἰ... ἠρπάσθη... ἐβιάσθη zavisna pogodbeno rečenica: da...

βίαι § 97; dativ načina, § 414.3; *iota adscriptum*, § 8 – takvo je pisanje moguće i kod malih slova (koja su se počela upotrebljavati tek u bizantsko doba)

ἠρπάσθη ἀρπάζω ugrabiti, oteti; 3. l. sg. ind. aor. pas.

ἐβιάσθη βιάζω prisiliti, obeščastiti, silovati; 3. l. sg. ind. aor. pas.

ὑβρίσθη ὑβρίζω obijestan biti, obijesno se ponašati, zlostavljati; 3. l. sg. ind. aor. pas.

δῆλον ὅτι očito je da, jasno je da...

ὁ (μὲν) ἀρπάσας atributni particip § 499, 370.1, 370.2; riječ u prelomljenim zgradama označava priređivačev dodatak – ne postoji u rukopisnim izvorima, ali morala je stajati u autorovoj inačici

ὁ (μὲν)... ἢ δὲ... koordinacija parom čestica
 ἀρπάσας ἀρπάζω ugrabiti, oteti; n. sg. m. r. ptc. aor. akt.; § 139.β
 ὑβρίσας ὑβρίζω obijestan biti, obijesno se ponašati, zlostavljati; n. sg. m.
 r. ptc. aor. akt.; § 139.β
 ἠδίκησεν ἀδικέω biti kriv, nepravdu činiti; 3. l. sg. ind. aor. akt.
 ὡς ὑβρίσας zavisna uzročna rečenica: jer...
 ἢ δὲ § 80, 90, 370.1, 370.2
 ἀρπασθεῖσα ἀρπάζω ugrabiti, oteti; n. sg. ž. r. ptc. aor. pas. § 97.β
 ὑβρισθεῖσα ὑβρίζω zlostavljati, *pasivno* biti silovan; n. sg. ž. r. ptc. aor.
 pas. § 97.β
 ἐδυστύχησεν δυστυχέω trpjeti nesreću; 3. l. sg. ind. aor. akt.
 ὡς ὑβρισθεῖσα zavisna uzročna rečenica: jer je bila...

ἄξιός οὔν

ὁ μὲν ἐπιχειρήσας βάρβαρος
 βάρβαρον ἐπιχείρημα
 καὶ λόγῳ καὶ νόμῳ καὶ ἔργῳ
 λόγῳ μὲν αἰτίας,
 νόμῳ δὲ ἀτιμίας,
 ἔργῳ δὲ ζημίας

τυχεῖν·

ἢ δὲ βιασθεῖσα
 καὶ τῆς πατρίδος στερηθεῖσα
 καὶ τῶν φίλων ὀρφανισθεῖσα

πῶς οὐκ ἂν

εἰκότως

ἐλεηθείη μᾶλλον

ἢ κακολογηθείη;

ἄξιός § 103

ὁ μὲν ἐπιχειρήσας ἐπιχειρέω nakaniti, naumiti, primiti se čega; n. sg. m. r.
 ptc. aor. akt.; particip s članom § 499; § 139.β

ὁ μὲν... ἢ δὲ... koordinacija parom čestica

βάρβαρος negrk; § 82

βάρβαρον ἐπιχείρημα nasilni poduhvat; § 103, § 123

λόγῳ καὶ νόμῳ καὶ ἔργῳ § 82; dativ načina § 414.3

μὲν... δὲ... jedno... drugo, sad... sad; čestice označavaju suprotnost
 αἰτίας § 90.b
 ἀτιμίας § 90.b
 ζημίας § 90.b
 τυχεῖν τυγχάνω zadobiti; inf. aor. akt.
 ἦ δὲ βιασθεῖσα βιάζω prisiliti, obeščastiti, silovati; n. sg. ž. r. ptc. aor. pas.; § 97.β
 τῆς πατρίδος § 80, § 90, § 123
 στερηθεῖσα στερέω τινός lišiti čega; n. sg. ž. r. ptc. aor. pas.; § 97.β
 τῶν φίλων § 80, § 97, § 82
 ὀρφανισθεῖσα ὀρφανίζω τινός odvojiti od čega ili koga; n. sg. ž. r. ptc. aor. pas.; § 97.β
 πῶς οὐκ... upitna rečenica; § 221, § 520
 ἂν uz optativ čestica ἂν iskazuje mogućnost u sadašnjosti: mogu + inf., mogao bih + inf.
 ἂν ἐλεηθεῖη ἐλεέω smilovati se, zadobiti smilovanje; 3. l. sg. opt. aor. pas.
 κακολογηθεῖη κακολογέω grditi, psovati; 3. l. sg. opt. aor. pas.

ὁ μὲν γὰρ ἔδρασε δεινά,
 ἦ δὲ ἔπαθε·
 δίκαιον οὖν
     τὴν μὲν οἰκτῖραι,
     τὸν δὲ μισῆσαι.

ὁ μὲν... ἦ δὲ on... ona...; koordinacija parom čestica; § 80, § 82, § 90; § 370
 γὰρ jer, naime; čestica, najavljuje iznošenje dokaza ili objašnjenje prethodne misli
 ἔδρασε δράω činiti, raditi; 3. l. sg. ind. aor. akt.
 δεινά § 103, § 204.2
 ἔπαθε πάσχω trpjeti; 3. l. sg. ind. aor. akt.
 δίκαιον § 103
 δίκαιον sc. ἐστίν (izostavljena kopula); εἰμί biti; 3. l. sg. ind. prez. akt.; imenski predikat Smyth 909
 τὴν μὲν... τὸν δὲ... jednu... drugog..., § 82, § 90, § 370
 οἰκτῖραι οἰκτίρω sažalijevati; inf. aor. akt.
 μισῆσαι μισέω mrziti; inf. aor. akt.

εἰ δὲ
 λόγος ὁ πείσας
 καὶ τὴν ψυχὴν ἀπατήσας,
 οὐδὲ
 πρὸς τοῦτο
 χαλεπὸν ἀπολογήσασθαι
 καὶ τὴν αἰτίαν
 ἀπολύσασθαι ᾧδε.

δὲ čestica povezuje rečenicu s prethodnom rečenicom: a...

λόγος sc. ἐστίν, izostavljena kopula; εἰμί biti; 3. l. sg. ind. prez. akt.;
 imenski predikat Smyth 909

εἰ... λόγος sc. ἐστίν – χαλεπὸν sc. ἐστίν zavisna pogodbená rečenica: ako...
 ὁ πείσας πείθω nagovoriti, uvjeriti; n. sg. m. r. ptc. aor. akt.; particip s
 članom, § 499; § 139.β

τὴν ψυχὴν § 80, § 90.a

ἀπατήσας ἀπατάω zavarati; n. sg. m. r. ptc. aor. akt.; particip s članom,
 § 499; § 139.β

πρὸς τοῦτο za to (prijedložni izraz) § 213.2; πρὸς + a.: k..., prema ...;
 § 418, § 435.C

χαλεπὸν § 113

χαλεπὸν sc. ἐστίν (izostavljena kopula); εἰμί biti; 3. l. sg. ind. prez. akt.;
 imenski predikat Smyth 909

ἀπολογήσασθαι ἀπολογέομαι braniti se; inf. aor. med.

τὴν αἰτίαν § 80, § 90.b

ἀπολύσασθαι ἀπολύω osloboditi; inf. aor. med.

ᾧδε § 213.1; § 214.3

λόγος δυνάστης μέγας ἐστίν,

ὅς

σμικροτάτῳ σώματι καὶ ἀφανεστάτῳ

θειότατα ἔργα ἀποτελεῖ·

δύναται γὰρ

καὶ φόβον παῦσαι

καὶ λύπην ἀφελεῖν

καὶ χαρὰν ἐνεργάσασθαι

καὶ ἔλεον ἐπαυξῆσαι.

λόγος § 82

δυνάστης § 100.a

μέγας § 196

ἐστίν εἰμί biti; 3. l. sg. ind. prez. akt.

δυνάστης μέγας ἐστίν imenski predikat Smyth 909

ὅς § 215, § 216

ἀποτελεῖ ἀποτελέω izvršiti; 3. l. sg. ind. prez. akt.

ὅς... ἀποτελεῖ zavisna odnosna rečenica § 481, § 482

σμικροτάτῳ § 103, § 197, § 202.3

σώματι § 123

ἀφανεστάτῳ § 153, § 194.2, § 197

θειότατα § 103, § 197

ἔργα § 82

δύναται δύναμαι moći; 3. l. sg. ind. prez. medpas.; glagol otvara mjesto dopunama u infinitivu

γὰρ jer, naime; čestica najavljuje iznošenje dokaza ili objašnjenja prethodne misli

φόβον § 82

παῦσαι παύω zaustaviti; inf. aor. akt.

λύπην § 90.a

ἀφελεῖν ἀφαιρέω oduzeti; inf. aor. akt.

χαρὰν § 97.a

ἐνεργάσασθαι ἐνεργάζομαι prouzročiti; polučiti; inf. aor. med.

ἔλεον § 82

ἐπαυξῆσαι ἐπαυξάνω povećati; inf. aor. akt.

ταῦτα δὲ
     ὥς οὕτως ἔχει
 δείξω·
 δεῖ δὲ καὶ
     δόξει δειῖξαι
     τοῖς ἀκούουσι·
 τὴν ποίησιν ἄπασαν
 καὶ νομίζω καὶ ὀνομάζω
     λόγον ἔχοντα μέτρον·
     ἦς
     τοὺς ἀκούοντας
     εἰσῆλθε
         καὶ φρίκη περίφοβος
         καὶ ἔλεος πολύδακρυς
         καὶ πόθος φιλοπενθής,
     ἐπ' ἄλλοτρίων τε πραγμάτων καὶ σωμαίων
         εὐτυχίαις καὶ δυσπραγίαις
     ἴδιόν τι πάθημα
         διὰ τῶν λόγων
     ἔπαθεν ἡ ψυχὴ.

δὲ čestica povezuje rečenicu s prethodnom: a...

δείξω δείκνυμι pokazati; 1. l. sg. ind. fut. akt.

οὕτως § 213.2, § 214.3,

ἔχει ἔχω imati; držati; 3. l. sg. ind. prez. akt.

οὕτως ἔχει tako je

ὥς... ἔχει zavisna izrična rečenica: da...

δὲ καὶ a i...; česticu δὲ, koja povezuje rečenicu s prethodnom, nadopunjava sastavni veznik

δεῖ δεῖ treba (bezlično); 3. l. sg. ind. prez. akt.; glagol otvara mjesto dopunama u infinitivu

δόξει § 97.b

δειῖξαι δείκνυμι pokazati; inf. aor. akt.

τοῖς ἀκούουσι ἀκούω slušati, čuti; d. pl. m. r. ptc. prez. akt.; § 139.α

τὴν ποίησιν § 80, § 90, § 165

ἄπασαν § 193

νομίζω νομίζω smatrati; 1. l. sg. ind. prez. akt.

ὀνομάζω ὀνομάζω nazivati, zvati; 1. l. sg. ind. prez. akt.

λόγον § 82

ἔχοντα ἔχω imati; a. sg. m. r. ptc. prez. akt.; § 139.α

μέτρον § 82

ἦς § 215

τοὺς ἀκούοντας § 80, ἀκούω: čuti, slušati; a. pl. m. r. ptc. prez. akt.; § 139.α

εἰσῆλθε εἰσέρχομαι τι uči u što; 3. l. sg. ind. aor. akt.

φρίκη § 90

περίφοβος § 103, § 106

ἔλεος § 82

πολύδακρυς § 173, pridjev s jednim završetkom za muški i ženski rod

πόθος § 82

φιλοπενθής § 153

τε... καὶ... i... i..., ne samo... nego i...

ἐπ' (= ἐπί) ἀλλοτρίων τε πραγμάτων καὶ σωμάτων εὐτυχίαις καὶ δυσπραγίαις § 68, § 103, § 123, § 90.b; prijedložni izraz § 418, § 436.B

ἴδιόν § 103

τι § 217, § 218; § 39, § 40

πάθημα § 123

διὰ τῶν λόγων prijedložni izraz; διὰ + g.: kroz...; § 418, § 428.A

ἔπαθεν πάσχω pretrpjeti; 3. l. sg. ind. aor. akt.

ἡ ψυχὴ § 80, § 90, § 190.a